

ЗАСТОСУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНО-ЕКСПЛІЦИТНОГО МЕТОДУ У ВИХОВАННІ В СТАРШОКЛАСНИКІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ІНШОГО

У статті актуалізовано проблему ціннісного ставлення до іншого як важливого напрямку гуманістичного виховання особистості. Проведено стислий аналіз наукових досліджень з означеної проблеми. Розкрито сутність рефлексивно-експліцитного методу, розробленого академіком І. Д. Бехом. Висвітлено технологію його використання у вихованні в старшокласників ціннісного ставлення до інших — представників нетрадиційної сексуальної орієнтації.

Ключові слова: рефлексивно-експліцитний метод, ціннісне ставлення до іншого, представники нетрадиційної сексуальної орієнтації, старшокласники.

Розбудова в Україні суверенної правової демократичної соціальної держави та її входження до світового співтовариства зобов'язує вітчизняну педагогіку забезпечити виховання особистості з високим рівнем моральної культури, зорієнтованої на найдосконаліші соціокультурні стандарти, гуманістичні цінності й ставлення. Особливе місце серед цих завдань належить вихованню ціннісного ставлення до іншого.

Філософська категорія «інший» розглядається у наукових дослідженнях представників «філософії діалогу» (Г. Батищев, М. Бахтін, В. Біблер, Є. Левінас) як усвідомлення інакшості іншого, самостійної, ні до чого іншого не зведеної цінності; (О. Асмолов, Г. Солдатова, Л. Шейгерова) як формування установок толерантної свідомості; (С. Бондирева, Д. Колесов) як відмова від агресії.

Теоретико-методологічні засади виховання ціннісного ставлення до іншої людини представлені в роботах вітчизняних дослідників І. Беха, М. Боришевського, В. Білоусової, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської та зарубіжних психологів-гуманістів А. Маслоу, К. Роджерса, В. Франкла, Е. Фромма, Е. Давидова, П. Шмідта, Ш. Шварца; проблема виховання моральних цінностей у позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів висвітлювалась у працях О. Докукіної, Г. Жирської, К. Журби, Л. Канішевської, В. Киричок, А. Мудрика, М. Рібакової, Н. Щуркової, І. Шкільної; формування ціннісних ставлень особистості в дитячих об'єднаннях досліджувалось А. Зайченко, О. Кравченко, В. Русовою, Н. Чиренко.

За останнє десятиріччя зазначена проблема розроблялась у дисертаційних дослідженнях з педагогіки, зокрема: виховання цінності іншої людини в молодших підлітків у процесі розв'язання моральних задач (І. Біленька); виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури (В. Драченко). Найновіші підходи, зміст та технологія виховання у старшокла-

сників цінності іншої людини у позаурочній діяльності представлені в роботі Г. Кирмач.

Теоретичний аналіз педагогічних досліджень з виховання у старшокласників ціннісного ставлення до іншого засвідчує, що в них «інший» розглядається як однокласник, ровесник, знайомий, товариш, член сім'ї, взагалі людина, а не той, хто чимось суттєвим відрізняється від усіх: особливими потребами, неординарною зовнішністю, кольором шкіри, релігійними переконаннями, майновим статусом та ін. Педагогічна наука уникала вивчення ставлення шкільної молоді до таких осіб, зокрема, представників різних маргінальних груп, нетрадиційної сексуальної орієнтації, а вони, власне, і є одними з інших.

Однак педагогічна практика доводить, що ця проблема внаслідок пропаганди засобів масової інформації далеко не нова в шкільному молодіжному середовищі, нерідко самотійно обговорюється юнаками і дівчатами. Педагоги ж, як правило, уникають розмов з старшокласниками на цю делікатну і незручну тему. Тому означена проблема все частіше проявляється не просто в негуманному ставленні до інших — представників нетрадиційної сексуальної орієнтації, а подекуди набуває кримінального характеру.

Мета статті — розкрити технологію застосування рефлексивно-експліцитного методу у вихованні у старшокласників ціннісного ставлення до інших, зокрема представників нетрадиційної сексуальної орієнтації.

Для досягнення означеної мети ми застосовували різноманітні форми і методи позакласної діяльності: бесіди, дискусії, етичні тренінги, метод аналізу ситуацій морально-етичного характеру, створення проблемних ситуацій, аналіз конфліктів, моделей, стилів поведінки, демократичний діалог, полілог та ін. При цьому перевагу віддавали активним методам виховання, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямуванні на самотійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості.

Аналіз результатів експериментального дослідження засвідчив, що ефективність використання цих методів значною мірою залежить від рівня їх технологізації. Категорію технології сучасні представники педагогічної науки розглядають у дидактичному (В. Безпалько, С. Гончаренко, С. Подмазін, О. Савченко, Л. Масол), цілісному педагогічному (І. Дмитрик, А. Нісімчук, М. Кларін, О. Пехота, Г. Селевко), виховному (І. Бех, В. Воронов, Т. Дем'янюк, Г. Кирмач, В. Рибалка, Г. Сорока, А. Нісімчук, І. Шевчук, Н. Щуркова) аспектах. Пріоритетною ознакою визначень педагогічних технологій є їх характеристика як науково орієнтованих систем, засобів, форм, методів, їхня етапність, націленість на вирішення конкретного педагогічного завдання.

Зокрема, Г. Кирмач розглядає педагогічну технологію виховання як засіб педагогічної діяльності, представлену цільовою, методо-

логічною, змістовою, процесуальними частинами й прогнозованим результатом [2, с. 9].

Як бачимо, у цьому визначенні не вказана спрямованість змісту сучасного виховання, а як засвідчила практика, найдосконалішими технологіями можна реалізувати діаметрально протилежну мету, виховати як гуманіста, так і терориста. Тому співробітники Інституту проблем виховання Н. Миропольська, О. Комаровська, К. Чорна під керівництвом І. Беґа уточнили поняття виховної технології відповідно до вимог сучасного суспільства. На їхню думку, виховна технологія — це теоретично обґрунтована система (на основі глибоких знань психології виховання) підтверджених практикою способів, прийомів, процедур розгортання гуманістично спрямованого змісту та педагогічно адекватних умов виховної діяльності, які забезпечують підвищення рівня вихованості особистості.

У цьому визначенні є три принципово нових позиції: технологія має ґрунтуватися на глибоких знаннях психології виховання, обов'язково перевірятись і схвалюватись практикою та розглядатись в контексті гуманістичної парадигми. Тобто, удосконалення виховного процесу має передбачати ставлення до кожної людини, згідно з положеннями статті 3 Конституції України, як до найвищої цінності, переорієнтацію на особистісну спрямованість, створення умов, які забезпечують входження в соціум, усвідомлення принципів і цінностей суспільного життя.

У процесі дослідження було виявлено, що найефективнішим методом, який відповідає завданням сучасної виховної технології, є рефлексивно-експліцитний метод, розроблений директором Інституту проблем виховання НАПН України академіком І. Беґом [1, с. 3-7]. Це найновіший розвивальний метод, який апелює до позитивного поведінкового досвіду молоді людини, сприяє глибинному зануренню в особистісну самосвідомість вихованця.

Назва цього методу походить від слів «рефлексія» (лат. reflexio — вигин, відображення) — мислення, яке спрямовує особа на свій внутрішній світ, самоаналіз; та «експліцитний» (від лат. explicitus — розгорнутий) — явний, чіткий, доступний зовнішньому спостереженню і розумінню. Суть методу полягає в тому, щоб через атмосферу довіри педагога до вихованця, упевненості в наявності у молоді основ благодетства, самоповаги, їхньому орієнтуванні на добро, удосконалення повсякденного шкільного життя спонукати юнаків і дівчат до ґрунтового усвідомлення свого внутрішнього світу (емоцій, почуттів, мотивів, цінностей, потреб, інтересів, бажань, прагнень, ідеалів). Адже без розуміння цієї психічної сфери неможливо вести мову про виховання як суб'єкта духовної діяльності, на основі якої відбувається особистісний саморозвиток та боротьба зі своїм еґоїстичними потягами. Рефлексія виступає основою самосвідомості.

Процес занурення вихованця у свої душевні глибини, їх осмислення і перебудова здійснюється під керівництвом педагога, який активізує рефлексивне мислення вихованця та сприяє винесенню його результатів назовні, тобто готує їх експлікацію з метою більшого усвідомлення і надання їм індивідуальної значущості.

Методу застосовується у такій послідовності:

- глибоке ознайомлення зі змістом того предмету, який буде виховуватись;
- визначення засобів формування, механізму виховання якості чи цінності;
- усвідомлення, як феномен вплине на стимулювання позитивної спрямованості вихованця (Я — доброцентроване);
- усвідомлення, як предмет виховання вплине на зменшення егоїзму учня (Я — егоцентроване);
- як певна якість чи цінність діє на іншого, на суспільне життя, як вона оцінюється людьми;
- чим вона винагороджується;
- яка альтернатива цієї чесноти;
- які обставини можуть до неї призвести;
- якими засобами можна цього уникнути.

Основна перевага рефлексивно-експліцитного методу полягає в тому, що вихованець не відчуває себе об'єктом педагогічного впливу, рабом моральної норми, не переживає стану підкорення моральним істинам, а сприймає їх як власний вільний вибір.

Наводимо приклад технології проведення позакласного **заняття для старшокласників на тему: «Повага гідності — ціннісне ставлення до себе та іншого»** із застосуванням рефлексивно-експліцитного методу. Мета заняття: 1. Ознайомити старшокласників з різними поглядами на проблему нетрадиційної сексуальної орієнтації. 2. Розкрити наслідки одностатевих контактів. 3. Виробити правила цивілізованого ставлення до людей з нетрадиційною сексуальною орієнтацією. 4. Навчити учнів, як не піддаватись настирній пропаганді геїв. 5. Формувати традиційні сімейні та родинні цінності. 6. Виховувати повагу людської гідності, ціннісне ставлення до інших людей.

Хід заняття

Учитель: Безперечно, усім вам відомо, що існують люди з нетрадиційною сексуальною орієнтацією. Це явище називається гомосексуалізмом — стан людини, яка пов'язує свою психоемоційну і сексуальну сферу із особами своєї статі.

Гомосексуалізм властивий як деяким чоловікам, так і жінкам. До гомосексуалів жіночої статі застосовується термін «лесбійка», котрий походить від назви грецького острова Лесбос, де народилась і жила давньогрецька поетеса Сапфо, яка оспівувала одностатеве кохання між жінками. Гомосексуалів-чоловіків ще називають геями.

Останнім часом цьому питанню багато уваги приділяють ЗМІ. Одні смакують і відверто пропагують це явище як прояв свободи, інші — нетерпимо засуджують, або й застосовують силові засоби перевиховання. Немає сумнівів, що й ви неодноразово у своєму середовищі обговорювали цю проблему. Хотілося б почути вашу відверту оцінку гомосексуалізму як явища і дізнатись про ваше ставлення до людей із нетрадиційною сексуальною орієнтацією.

Після полярних висловлювань учнів у діапазоні: «поважаю їхній вибір і людську гідність» до «я ненавиджу таких людей, вони ізгої суспільства», «з ними потрібно боротися будь-якими способами» педагогу варто підвести старшокласників до висновку, як цивілізовано ставитись до явища загалом і до конкретних представників цієї групи людей.

Учителю варто коротко розповісти, що одностатеві сексуальні стосунки відомі людям дуже давно, і з тих же часів засуджувались різними народами більшою чи меншою мірою. Християнство однозначно і беззастережно засуджує прояви гомосексуалізму. Так, у Біблії це явище описувалось як гріх содомії, адже Бог передбачив статево-стосунки лише між чоловіком і жінкою і тільки в шлюбі (Буття 1: 27,28; Левіт 18: 22; Притчі 5: 18,19). Кара за гріх гомосексуалізму передбачалась найсуворіша. «Коли чоловік зійдеться з чоловіком так, як із жінкою, обидва вчинять гідотну; смертю мусять їх покарати; кров їхня на них» (Левіт. 20: 13).

Однак, починаючи з п'ятдесятих років минулого століття ставлення до гомосексуалізму почало змінюватись. У 1973 році Американська асоціація психіатрів виключила гомосексуалізм зі списку психічних захворювань і розпочала вважати це явище нормальним.

Нині одностатеві шлюби визнані у двох провінціях Канади і в багатьох країнах Європи. Як же в нашій країні ставляться до цієї проблеми? У Кримінальному кодексі України немає статті, за якою б карали за гомосексуалізм, як це було в СРСР. Утім, пропаганда серед неповнолітніх таких стосунків, насильницьке змушування до них, зваблювання карається законом. Більшість українського суспільства відає перевагу традиційним сімейним цінностям.

Як ви думаєте, чому? Учні висловлюють свої думки.

Вчитель підводить підсумок. Українці масово не сприймають гомосексуалізм з багатьох причин. По-перше, за своєю ментальністю наш народ романтичний і в своєму епосі завжди опоетизовував кохання між чоловіком і жінкою, звеличував традиційну сім'ю як законний і природний результат цього кохання і середовища (прикалабок раю), де людина знаходить взаєморозуміння, допомогу, чуйність і підтримку рідних у радості і горі, у здоров'ї і немочі, у багатстві і бідності.

По-друге, як вже було згадано, гомосексуалізм в СРСР переслідувався законом, а сім'я підтримувалась державою. Існував лозунг «Міцна сім'я — міцна держава».

По-третє, в наш нелегкий час масового безробіття і нестатків, коли багатьом доводиться виживати на одну зарплату або пенсію — переваги сім'ї очевидні.

Крім того, усе з тих же засобів масової інформації українцям відомо, що серед геїв дуже поширені психічні хвороби, які є прямим наслідком їхнього стилю життя. Рівень захворювань депресією, психозами, раком прямої кишки, нетриманням калу значно вищий від середньостатистичного. У цих людей спроби самогубств спостерігаються в шість разів частіше, ніж серед інших верств населення. І це пов'язано з внутрішніми проблемами цієї спільноти, а не із зовнішнім тиском, як стверджують гомосексуалісти. У Нідерландах толерантно до них ставляться, а показники такі ж. У країнах Євро-союзу, де активно пропагують гомосексуалізм, більше половини всіх ВІЛ-інфікованих — геї. Більшість із них глибоко нещасні, а не вільні у своєму виборі особистості, як вони стверджують. Хоча варто відмітити, що є серед них досить успішні люди.

Багатьом медикам, які серйозно займаються цією проблемою, відомо, що гомосексуалізм є як вродженим, так і набутих. У своїх публічних виступах російський письменник, публіцист, автор окултного вчення Д. М. Левашов неодноразово стверджував, що гомосексуалізм — це патологія, важке захворювання. Він наголошував, що розмір гіпофіза у геїв збільшений у чотири рази від норми. Гормонів у них удвічі більше, ніж у вагітних жінок. Отже, ці люди завжди перебувають під гормональним ударом. У голові у них інші домінують. Таких людей не можна допускати ні до влади, ні в армію. Вони не можуть адекватно управляти звичайними людьми.

Утім, 30 вересня 2012 року губернатор Каліфорнії Джеррі Браун видав проєкт указу про заборону лікування гомосексуалізму в штаті.

Шановні юнаки і дівчата, ми спробували розібратись із цим неоднозначним і складним явищем гомосексуалізму. Звичайно, ми не лікарі, не володіємо останніми досягненнями сучасної медицини. Тому професійну оцінку гомосексуалізму дати не зможемо. Це не наше завдання. Але перед нами стоїть не менш важлива етична проблема — ставлення до гомосексуалів. Як ви думаєте, яка з проблем важливіша?

Орієнтовні відповіді учнів.

Учитель. Я теж гадаю, що друга важливіша. Обґрунтуйте, будь ласка.

Учні. Проблема ставлення до гомосексуалів важливіша тому, що вона стосується людей, а людина є мірою всіх речей.

Учитель. Оскільки ви визнали ставлення до людини більш значущим, ніж ставлення до явища, я вірю, що ви зможете колективно виробити правила цивілізованої поведінки стосовно цієї групи людей. А щоб ці правила були виваженими, справедливими і цивілізо-

ваними, давайте всі разом подумаємо, які ж фактори потрібно врахувати, виконуючи цю роботу.

Вправа «Мікрофон»

Учитель. Пропоную це зробити просто зараз. По колу, отримуючи мікрофон, прошу продовжити таке речення:

1. Розробляючи правила ставлення до гомосексуалістів потрібно врахувати...

- щоб українців не вважали гомо фобами, слід ґрунтуватись на міжнародному законодавстві, зокрема положеннях Загальної Декларації прав людини від 10 грудня 1948 року, Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року;
- оскільки Конституція України 1996 року є основним Законом для українців, підлягає обов'язковому виконанню, то, при розробляючи правила поведінки, слід враховувати такі положення Конституції: ст. 3, в якій задекларовано, що людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; ст. 21, в якій наголошено, що усі люди вільні і рівні у своїй гідності і правах; ст. 28, де записано, що кожен має право на повагу його гідності; ст. 68, яка проголошує, що кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей;
- ментальність українського народу, який віддає перевагу сімейним цінностям;
- благородство, самоповагу розробників правил, нашу орієнтацію на добро, гуманізм, ціннісне ставлення до людини.

Вчитель. Ви так ґрунтовно обговорили, що потрібно враховувати, розробляючи правила поведінки з людьми із нетрадиційною сексуальною орієнтацією, що в мене немає сумнівів у високому рівні кінцевого продукту вашої творчості.

Тепер уявіть, що ви депутати й у Верховній Раді пропонуєте закон, як ставитись до секс-меншин.

Пропозиції учнів. Правила ставлення до людей з нетрадиційною сексуальною орієнтацією.

1. До гомосексуалів потрібно ставитись як до звичайних громадян, інших, з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, а не як до модних героїв, як вони цього хочуть (гей — звучить гордо).

2. Навіть, якщо вони викликають роздратування, не принижувати їх, не цькувати, уникати зневажливого тону в розмові, поважати їхню власну гідність.

3. Не піддаватись їхній пропаганді, хоча вона останнім часом стає дедалі настирливішою, досвідченішою, витонченішою. Не варто їти

на повідку «а слабо?». Знайдіть в собі сили сказати — «ні!». Адже однією з причин гомосексуалізму є ситуативна обумовленість (наслідок випадкових контактів).

4. Якщо ж ваші знайомі не задоволені, що ви цураєтесь їхнього способу життя, поясніть, що ви засуджуєте не лише гомосексуалізм, а й наркоманію, п'янство, розпусту та інші форми аморальності.

5. Не відвертайтеся від своїх знайомих із нетрадиційною сексуальною орієнтацією як від особистостей. У них ще є шанс на нормальне життя в традиційній сім'ї і найбільше щастя — дітей.

Учитель. На ваш погляд, як зміст цих законів характеризує вашу моральну сутність?

Учні. Правила свідчать, що нам властиве благородство, ціннісне ставлення до людини, повага її гідності, співчуття. Зміст документу показав, що ми змогли піднятися над своїми негативними емоціями, а усвідомлення емоції — це вже реальний крок на шляху її подолання.

Учитель. Що ви відчували, працюючи над правилами?

Учні. Гордість, самоповагу, радість, що змогли подолати в собі злість, нетерпимість.

Учитель. Як ви думаєте, якби все українське суспільство прийняло ваші закони і дотримувалося б їх, чи хоч трішки змінилася б ситуація в країні у ставленні між людьми?

Учні. Люди стали б добрішими, терпимішими, чуйнішими один до одного.

Учитель. Чи винагороджуються добрі наміри, поведінка та вчинки людини в суспільстві?

Учні. Далеко не завжди, оскільки кожен розуміє добро по-своєму. Існує навіть приказка «Добрими намірами встелена дорога в пекло».

Учитель. То, можливо, людині не варто бути доброю, чуйною, справедливою, якщо її добрі наміри не завжди схвалюються?

Учні. Звичайно, варто. Однак добро має бути домірним, делікатним, з розумінням людини, на яку воно спрямоване. Стосовно ставлення до людей з нетрадиційною сексуальною орієнтацією — добром є повага їхньої гідності, а злом — наша злість, агресія. А ці прояви, як відомо, нікого не виправляли, а навпаки, породжували і примножували відповідне зло.

Утім, переважно, добрі вчинки поцінуються в суспільстві, а людей, що їх творять безкорисливо, народ поважає. До того ж справжні добрі вчинки і ставлення возвеличують людину у власних очах, приносять їй радість. Така вже природа більшості. Інакше людина не вижила б як біологічний вид.

Учитель. А що вам потрібно, щоб поважати гідність іншого?

Учні. Не так уже й багато: усвідомлення необхідності, бажання, волю та реальне цивілізоване ставлення і ніяких фінансових затрат.

Учитель. Як ви гадаєте, чи можна спілкуватись за вашими правилами поведінки не лише з гомосексуалами, а й з іншими представниками маргінальних груп (бомжами, алкоголіками, наркоманами, ВІЛ-інфікованими)?

Орієнтовні відповіді учнів. Звичайно, можна. Повага людської гідності — імператив цивілізованого суспільства. Право на повагу гідності найбільш фундаментальне і невід'ємне людське право. Навіть у ситуаціях, в яких можуть розпоряджатися життям людини (на війні), ніхто не може позбавити людину гідності, права залишатись самим собою. Поле гідності недоторканне для кожного. Наприклад, бомжі, жебраки поступаються не своєю гідністю, а соціальним статусом, який ніяк не стосується їхньої людської гідності. До того ж, стати безхатченком чи злидарем нині можна як через соціальні причини (дефолт, несплачений кредит, скорочення робочого місця), так і через особисті (хвороби, конфлікти в сім'ї, борги, згубні звички та ін.). Для деяких осіб — це їхній добровільний вибір.

За сучасним законодавством, бродяжництво не є злочином. Існує таке моральне правило: якщо не знаєш, як ставитися до людини, — стався за законом.

Разом із тим є значна частина досить багатих індивідів, готових заради престижного місця, грошей, становища, влади поступитись своєю гідністю та принизити інших. Якщо святиня власної гідності зраджена, святим стає те, заради чого нею жертвують. А це вже справжнє рабство.

Підсумок заняття.

Учитель. Які проблеми ми розглядали на сьогоднішньому занятті? Чи потрібно було порушувати ці питання? Чи цікаво вам було? Що не сподобалось? Які ще проблеми моралі ви хотіли б розглянути на подальших заняттях?

Унікальність рефлексивно-експліцитного методу полягає в тому, що його застосування може посилити виховну ефективність більшості форм та методів становлення особистості: бесід, круглих столів, дискусій, диспутів, мозкового штурму, педагогічних ситуацій, ділових ігор у розв'язанні найскладніших виховних завдань.

Література

1. Бех І.Д. Рефлексивно-експліцитний метод у вихованні особистості // Рідна школа. — 2012. — № 12. — С. 3-7.
2. Кирмач Г.А. Виховання у старшокласників цінності іншої людини в позаурочній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Г.А. Кирмач. — К. — 2013. — 19, [9] с.
3. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — ст. 141.
4. Davidov E. / Introduction. Survey Research Methods / Davidov Eldad, Peter Schmidt and Shalom Schwartz. — Vol. 6. — № 1. 2012. — P. 1-2.

В статье актуализирована проблема ценностного отношения к другому как важного направления гуманистического воспитания личности. Проведён краткий анализ исследований по данной проблеме. Раскрыта сущность рефлексивно-эксплицитного метода, разработанного академиком И.Д. Бехом. Освещена технология его использования в воспитании у старшеклассников ценностного отношения к другим — представителям нетрадиционной сексуальной ориентации.

Ключевые слова: рефлексивно-эксплицитный метод, ценностное отношение к другому, представители нетрадиционной сексуальной ориентации.

K. I. Chorna

The Reflective and Explicit Method in the Education of Senior Pupils' Value Attitude to Other People

The Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskooho Str., Kyiv, Ukraine)

The problem of value attitude to other people as an important direction of humanistic education of the personality is brought up to date in this article. The main scientific studies on this topic are analyzed briefly. The notion of educational technology is defined more exactly, as a system of methods, techniques, procedures of display of humanistic-orientated content as well as pedagogically adequate conditions of educational activity that provides the proper level of education of the person based on theoretically grounded deep knowledge of the psychology of children. The essence of the reflective and explicit method elaborated by academician Ivan Bekh is presented. The technology of its using in the extracurricular activities to educate value attitude to others — representatives of non-traditional sexual orientation is developed in detail. In particular, different points of view on the problem of people with non-traditional sexual orientations are considered. Active methods of cooperation with children to develop rules of humane attitude towards homosexuals according to international law and the Constitution of Ukraine (1996) are disclosed. The process of children's immersion in their inner world, understanding and discussion through using the reflective and explicit method for the purpose of education of school children's value attitude to other people and respect for their human dignity is described.

Keywords: reflective and explicit method; value attitude to other people; representatives of non-traditional sexual orientation.

References

1. Bekh, I. D. (2012). Refleksyvno-eksplitsitnyi metod u vykhovanni osobystosti [Reflective and Explicit Method in Education of Personality]. *Ridna shkola*, 12, 3-7.
2. Kyrmach, H. A. (2013). *Vykhovannia u starshoklasnykiv tsimosti inshoi liudyni v pozaurochnii diialnosti* [Education of Value Attitude to Other People in Extracurricular Activities] (Dissertation Abstract, Kyiv).
3. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996). *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukrainy*, 30, 141.
4. Davidov, E., Schmidt, P., & Schwartz, S. (2012). Introduction. *Survey Research Methods*, 6, 1-2.